

Олександр МАТКОВСЬКИЙ
ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ КОНЦЕРТМЕЙСТЕРА-БАЯНІСТА
В ХОРЕОГРАФІЧНОМУ КЛАСІ (ЗАНЯТТЯ
З НАРОДНОГО ТАНЦЮ)

У статті розглянуто специфіку професійної діяльності концертмейстера-баяніста на заняттях з народного танцю. Схарактеризовано складники зазначеного різновиду роботи; висвітлено основні чинники та етапи навчально-методичної діяльності концертмейстера.

***Ключові слова:** професійна діяльність концертмейстера-баяніста, народний танець, хореографія.*

Постановка проблеми. Сучасна культурно-художня освітня галузь потребує переосмислення, конкретизації та глобалізації багатьох чинників, пов'язаних з навчальним процесом, із всебічним вихованням фахівця мистецьких дисциплін. Не чітко окресленою на сьогодні є проблема змісту фахової діяльності концертмейстера в хореографічному класі на факультеті мистецтв. Різнобічне висвітлення означеного питання сприятиме виформуванню цілісної методики професійної діяльності концертмейстера в хореографічному класі, що поки що перебуває на стадії становлення.

Аналіз актуальних досліджень. Суттєво відзначити, що обрана нами проблема практично не була предметом науково-методичних студій. Відомі базові праці, присвячені методиці гри на баяні (М. Давидов, Ф. Ліпс, С. Фролов, А. Семешко, В. Максимов та ін.), методиці навчання народному танцю (Г. Гусєв, Г. Богданов, А. Гуменюк, В. Верховинець та ін.). Проте питання про специфіку діяльності концертмейстера-баяніста у хореографічному класі не дістало висвітлення. Але вказівку на важливість його розуміння та необхідність розв'язання знаходимо у монографії: А. Гуменюк. Народне хореографічне мистецтво України. – К., 1963 (підрозділ “Значення інструментального супроводу в танцювальних пісенних мелодіях”, с. 143–166).

У посібникові “Українські народні танці” (упор. А. Гуменюк) у розділі “Класифікаційна характеристика українських народних танців” (автор А. Гуменюк) наведено характерні риси жанрів цього виду мистецтва, висвітлено їх стилістичні особливості, подано поради, як і в якому напрямку слід працювати хореографам і концертмейстерам, композиторам, щоб танці, зазнаючи хореографічної і музичної художньої обробки, не втрачали своєї народної основи.

Отже, сучасні тенденції у вітчизняному, також загальноєвропейському науково – освітньому просторі зумовлюють потребу у подальшій підготовці методичних розробок, які б максимально вичерпно висвітлювали шляхи і способи формування високо компетентного спеціаліста.

Мета нашої публікації – з'ясувати складники змісту професійної діяльності концертмейстера-баяніста (на заняттях народного танцю) у

хореографічному класі, схарактеризувавши специфіку роботи фахівця за означених умов і визначивши його основні професійні завдання.

Виклад основного матеріалу. Фахова діяльність концертмейстера-баяніста на заняттях з народного танцю – це складний комплекс науково-методичних, науково-навчальних, власне професійно-виконавських тощо чинників.

Зміст діяльності концертмейстера в хореографічному класі складається як із виконавської, так і з педагогічної майстерності. Концертмейстер повинен володіти сукупністю знань і вмінь, необхідних для ефективної професійної діяльності, а саме: високим рівнем музично-виконавської майстерності, знаннями гармонії, поліфонії, історії музики, вмінням імпровізації, транспонування, обробки мелодії та ін.

Професійна діяльність концертмейстера вимагає наявності цілого комплексу психологічних якостей особистості, зокрема, таких, як велика фізична робота, великий об'єм уваги і пам'яті, витримка, тактовність, швидка реакція й винахідливість у неочікуваних ситуаціях.

Мистецтво танцю не може існувати окремо від музики. У зв'язку з цим музикант виступає в ролі концертмейстера і в ролі вчителя одночасно, від якого залежить донесення до студентів змісту музики, характеру, динаміки, художнього колориту того чи іншого регіону або країни. Музичне оформлення занять повинне виховувати любов до музики, вміння чути музичну фразу, фрагмент; орієнтуватися в характері, ритмі. Завдяки музичному супроводу розвивається музична культура, музичний слух, образне мислення, котрі допомагають сприймати музику і хореографію як одне ціле. Також у студентів з'являється інтерес до музики, розширюється їхній музичний світогляд, розвивається ритмічне виконання рухів під музику, вміння сприймати їх як одне ціле.

До обов'язків концертмейстера входить: добирати музичні твори для занять, підвищувати свій фаховий рівень, знати хореографічні терміни, щоб правильно добирати музичний супровід до вправ. До того ж у народному танці деякі рухи мають зовсім інший характер, розмах і ритм порівняно з класичним танцем.

Особливість роботи концертмейстера в класі народного танцю полягає ще й у тому, що він зобов'язаний музично грамотно оформити заняття в різних танцювальних жанрах і на різному етапі навчання. Музичний супровід повинен допомагати більш глибоко відчувати емоційну структуру танцю.

Під час гри мелодії для народного танцю треба враховувати різні фізичні й артистичні здібності студентів-хореографів. Особливо це важливо, коли одну й ту ж вправу або сольні трюки виконують по одному. Тут необхідно вміло узгодити темп хореографічного виконання з музичним супроводом. У одного може бути невелика амплітуда, стрибок та ін., а в іншого – навпаки. Студенти не можуть виконати одну й ту ж вправу однаково. Отже, повинна відрізнитися й звукова насиченість партії, але це дуже тонкі, майже непомітні відхилення від оптимального темпу, які допомагають хореографам у виконанні руху.

Концертмейстер повинен добре володіти прийомами обробки музичного твору, імпровізації. На уроках народного танцю це особливо актуально. На практиці трапляється, що подекуди неможливо швидко знайти певні танці в обробленому вигляді; є тільки одна тема, мелодія, на яку треба поставити танець. А щоб це було красиво і милозвучно, художньо, професійно і насичено, концертмейстер мусить проявити свої здібності і фантазію. Однак виникають ситуації, коли музичний твір у композиторському оригіналі представлений у надто насиченій і тяжкій розробці, і під певні рухи важко сприймається виконавцями танцю в плані слухового сприйняття ритму, особливо на початковому етапі розучування творів.

Специфіка виконання народних танців передбачає великий різновид динаміки і характеру виконання, ритмічних побудов і їх особливостей, техніки звукоутворення, знань і специфіки звучання характерних для тої чи іншої народності. Також багато народних танців потребують надто гарного володіння виконавською технікою і віртуозною грою.

Отже, які головні завдання концертмейстера як викладача у музично-естетичному вихованні студентів?

По-перше, здійснювати музично-ритмічне виховання. По-друге, розвивати музикальний слух. По-третє, допомагати у створенні художнього образу, сприяти розвитку музичного мислення студентів.

Танець – це створення художнього образу під музику. Тому концертмейстеру необхідно виконувати музику так, щоб у процесі вивчення основ хореографічного мистецтва студенти виробляли в собі потребу в спілкуванні саме з музикою, а не діяли за статичними схемами. Відгук на образну музику допомагає не тільки відчувати художнє значення виконуваного музичного матеріалу, але й розібратися в його структурі, що дуже важливо для розуміння музичного змісту тієї чи іншої хореографічної комбінації.

Також до обов'язків концертмейстера в класі хореографії належить:

1. Розширення багажу музичних знань про сутність танців, їх характерні особливості.
2. Знайомство з новими методиками “рухів під музику”.
3. Робота з музичного розвитку танцюристів.

Добір музичних творів базується на знаннях концертмейстером основ специфіки, структури заняття, також системно-хореографічної освіти, а саме: як будується заняття, знання шкіл і напрямків танцювального мистецтва, знання традиційних форм і станів навчання хореографії, знання хореографічних термінів.

Репертуар для супроводу танцювальних вправ необхідно поповнювати і урізноманітнювати, тому що постійне звучання на занятті однієї і тієї ж музики зумовлює механічне виконання вправ тими, хто танцює. Студенти так звикають і прив'язуються до певної музики, що під іншу, однакову за метром і ритмом музику вже не з такою легкістю виконують ті чи ті рухи.

Ознайомлення студентів з музичним супроводом на занятті народно-сценічного екзерсису передбачає такі етапи:

1. Ознайомлення з музичним твором, музичними фрагментами, можливість послухати і емоційно відгукнутися на виражені в них почуття.

2. Сприйняття музичного супроводу у поєднанні з рухами. Потрібно вміти виконувати рухи в залежності від характеру музики, відчувати і відтворювати настрій музики в рухах

3. Закріплення навичок; виконання завдань відповідно до характеру, темпу ритмічного малюнка музичного фрагменту, розвиток самостійної творчої активності, автоматизація виконання завдань.

Коли вивчається новий рух або комбінація, ритм і нотна фактура повинні при цьому бути простими, доступними, а потім, у процесі роботи, музичний і ритмічний матеріал треба ускладнювати.

Результативна праця в хореографічних класах можлива тільки завдяки тісній співпраці педагога-хореографа і музиканта, і тут немало роль відіграє психологічна сумісність, від якої залежить дружня творча атмосфера, взаєморозуміння. Тільки тоді можливо втілити всі творчі задуми і досягти результату у виконавській майстерності студентів хореографічних класів. Музичний супровід повинен бути чітким і професійно оформленим. Концертмейстеру треба чітко для себе визначити завдання і слідувати не тільки рекомендованому нотно-музичному матеріалу з хореографії, але й здійснювати індивідуальний творчий підхід у підготовці музичного оформлення занять.

Специфіка народних танців передбачає великий різновид динаміки і характеру виконання, ритму, техніки звукоутворення, знання особливостей звучання мелодій характерних для відповідної народності музичних інструментів. Взагалі, концертмейстер на заняттях народного танцю зобов'язаний враховувати всі особливості звучання, щоб надати виразності мелодії і більш точно передати характер танцю відповідної народності. Але це можливо за наявності гарного інструмента, де є тембральні забарвлення, реєстри.

Спілкування концертмейстера зі студентами через музику не тільки збагачує їх внутрішній світ почуттями, думками, але й прилучає до мистецьких цінностей, спонукає до естетичних і духовних прагнень, формує їхнє світосприйняття.

Серед музикантів є багато всебічно розвинених, обдарованих, цілісних особистостей, однак не всі стають професійними виконавцями. Виконання тільки тоді змістовне і художнє, коли музикант володіє професійними технічними навичками, без яких його наміри залишаться нереалізованими. Він повинен завжди тримати себе у виконавській формі. Враховуючи, що об'єм музичного матеріалу для використання на хореографічних заняттях великий, не треба обмежуватися ним. Чим більше концертмейстер вивчає твори різних композиторів, стилів, тим вищий його професійний рівень. Маючи деякий виконавський багаж, музикант шліфує якість виконання, завдяки тому найпростіші музичні фрагменти для супроводу на заняттях танцю стають яскравими і привабливими.

Потрапивши в балетний клас, концертмейстер майже завжди перебуває у напруженні і стресовій ситуації. А якщо це концертмейстер-початківець, що не має досвіду роботи у хореографічному класі, то йому дуже важко дотримуватися специфічних вимог, пов'язаних з хореографічною діяльністю. Музикант усвідомлює це особливо гостро, оскільки відчуває себе залежним від викладача-хореографа і тих, хто танцює, і добре розуміє, що від його дій залежить загальний результат навчання.

Висновки. Отже, зміст фахової діяльності концертмейстера-баяніста на заняттях з народного танцю безпосередньо визначається вимогами, що висуваються до його власне виконавської психолого-педагогічної підготовки.

Література

1. Гуменюк А. Народне хореографічне мистецтво України / А. Гуменюк. – К. : Вид-во АН УРСР, 1963. – 236 с
2. Гусев Г. П. Методика преподавания народного танца. Танцевальные движения и комбинации на середине зала: уч. пос. для студ. ВУЗов культуры и искусств. – М. : ВЛАДОС, 2003. – 208 с.
3. Гусев Г.П. Методика преподавания народного танца. Этюды : уч. пос. для студ. хореогр. фак. ВУЗов культуры и искусств / Г. П. Гусев. – М. : Гуманит. центр ВЛАДОС, 2004. – 232 с.
4. Кремень В. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати / Василь Кремень. – К. : Грамота, 2005. – 448 с.
5. Товканець Г. В. Університетська освіта : навч.-мет. пос. / Г. В. Товканець. – К. : Кондор, 2011. – 182 с.
6. Українські народні танці / упор. і заг. редакція А. І. Гуменюка. – К. : Вид-во АН УРСР, 1962. – 360 с.
7. Фролов С. Формирование аккомпаниаторских навыков баяниста : уч. пос. / С. В. Фролов. – Суми : Мрія-1, 2012. – 222с.

Отримано 31.05.2014

Summary

Matkovskiy Alexander. The nature of concertmeister`s professional activity in choreography room at Art faculty.

Specific character of concertmeister`s professional activity at the folk dance lessons is considered in the article. Essence of this activity is characterized; basic components and stages of concertmeister`s scientific-methodological activity are determined and analysed.

Keywords: *concertmeister-bayanist`s professional activity, folk dance, choreography.*